

SİYAHİ KARAYİP KADINLARI VE ÖLÜM AYINLARI*

Virginia KERNS**

Çev.: Hadi TEZOKUR***

Özet

Belize'ye ondokuzuncu yüzyılın başında giriş yapan Siyahi Karayipliler bugün Belize, Guatemala, Honduras ve Nikaragua'da yaşamaktadırlar. Siyahi Karayip Yerlilerinin doğaüstü inanışları derin ve karmaşıktır. Mesela ölümlerle ilgili ölüyü gömme, dokuzuncu gece töreni

* Değişik zamanlara ait Batılı olmayan kültürlerin öznesi kadınların dini deneyimlerini feminist bir perspektiften tanımladığını iddia eden "Unspoken Worlds" alanında ilk olduğunu da ifade etmektedir. Japon, Kore, Çin, İran, Kuzey ve Güney Amerika, Hindistan, Afrika ve Eski Yunanistan dahil onyedi orijinal sıralanmış çalışmalardan biri de "Karayip Yerli Kadınları ve Ölüm Ritüelleri" makalesidir. Kadınların ölüm ritüellerindeki baskın fonksiyonlarını anlatan Karşılaştırmalı Dinler Tarihi, Antropoloji ve Genel olarak Kadınların İncelemelerine bir örnek ve aynı zamanda kadınların dinsel yaşam ve rollerini anlatması bakımından bu makalenin de içinde bulunduğu kitap için Mircea Eliade'nin de söylediği gibi " faydalı, gerekli ve dinler tarihi ile kültürü açısından önemli" gördüğümüzden bu makaleyi Türkçeye kazandırmaya çalıştık. Makaleyi, ("Nancy Auer Falk-Rita M. Gross; Unspoken Worlds: Women's Religious Lives in Non-Western Cultures; "Black Carib Women and Rites of Death-Virginia Kerns"; USA, 1980) bu kitabın 127-140 sayfeleri arasından çevirdik.

** Virginia Kerns 1977 de Illinois Üniversitesinde Antropoloji dalında doktora yaptı. Karayip Yerlilerinin kültür tarihi ve etnolojisi üzerine çalışmalar yürüttü. Karayip Yerlileri üzerine "Kadınlar ve Ataları" isimli monografisi bu çalışmalarından biridir.

*** Yrd. Doç. Dr., Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

vardır. Bunları tamamlayan törenler tagurun ludu, amuidahani ve requiem'dir. Bu törenler kadınlar tarafından yerine getirilir. Birbirleri ile kıyaslanamayacak kadar farklılıklara sahip olmalarına karşı bütün ağıt ve yas törenleri yaşayanların korunması ve ölünün tatmin olması amacını taşır.

Anahtar Kelimeler: Siyahi Karayip Yerlileri, Ölüm, Defin, Ritüel, Kadınlar.

Black Carib Women and Rites of Death

Abstract

Black Caribs Indians who entered to Belize early in the nineteenth century today live in Belize, Guatemala, Honduras and Nicaragua. Black Caribs Indians' supernatural beliefs are highly syncretic and quite intricate. For instance there are burial ceremony and ninth-night ceremony about deads. In addition to these ceremonies there are tagurun ludu ceremony, amuidihani ceremony and requiem ceremony which are complementaries. These ceremonies are performed by grandmas. Despite the differences in scale, all mourning ceremonies share the same serious purpose –satisfaction of the dead and protection of the living.

Key Words: Black Carib Indians, Death, Burial, Ritual, Women.

Siyahi Karayip Kadınları ve Ölüm Ayinleri

1740 Yılında Thomas Young isimli bir İngiliz Orta Amerika'nın sahilleri boyunca uzanan Siyah Karayip yerleşenlerinin bir kaçını boydan boya gezdi. O birkaç yıl sonra yayınlanan '*Narrative of a Residence on the Mosquito Shore*¹' adlı eserinde, Roma Katolikliğini uygulayan Siyah Karayip'in vaftiz olan çocuklarını görmek için

¹ Thomas Young, *Narrative of a Residence on the Mosquito Shore, During the Years 1839, 1840, and 1841: with an account of Truxillo, and the adjacent islands of Bonacca and Roatan*, London, 1842; İngiliz fizikçi. Thomas Young 13 Haziran 1773 tarihinde İngiltere'de doğdu. Latince, Yunanca, Fransızca, İtalyanca, Türkçe, İbranice, Arapça, Farsça, Sümerce ve diğer dilleri bilen şahsiyet 55 yaşında iken Londra'da öldü.

büyük özen gösterdiklerini zikrediyordu. Ancak onlar ölüleri için yaptıkları Kilisece tasdik edilmemiş ayinleri bırakmadılar. Bu “ayin ve ritüeller” Karayip yerlilerinden olmayanlar tarafından yanlış anlaşılmiş ve hâlâ da yanlış anlaşılmaktadır. Onlar yerlilerin şeytana taptiklarından, özel ayinlerinde insan eti yediklerinden hep kuşku duymuşlardı. Toplulukta hazır bulunduğu “Şölenin” hikâyesini nakleden Young’un anlattıklarından onların öyle olmadığı açık biçimde anlaşılmaktadır. Açıkçası o, yerlilerin ‘düğü’ dedikleri yas tutma ayininin dini öneminden habersizdi.

Bugün kadınların *düğü*’de ve diğer ölüm ritüellerinde önemi çok büyüktür. Onların ayinlere katılımı dini yaşamın devam eden eski bir özelliği olarak görülmektedir. Young bir söyleminde, çok sayıda kadının törenlerde şarkı söyleyip dans ettiğini ve erkeklerin güçlü ruhlarının paylaşımıyla ilgilendiklerini veya bugün bile ölüm ritüellerinin gerekli bir parçası olan rom içkisi ile ilgilendiklerini açıkça ifade ediyordu. Bu törenlerin çoğunu yaşlı kadınlar düzenlerler. Onlar zaman alıcı işlerin hazırlanmasında katkıda bulunurlar ve gerçek gösterilerde tecrübelerini gösterirler. Şarkı söyleme ve dans etmenin dışında çok önemli rituel rollerini de üstlenirler. Teoride ölüm ayinlerinden herhangi birine sıradan bir yetişkin katılabilirken; uygulamada bunları yaşlı kadınlar seçerler.

1974–1976 süresince önceki adı İngiliz Honduras’ı olan Belize’deki Siyahi Karayipli toplulukların değişik ölüm ayinlerine defalarca katıldım ve gözlemlerde buldum. Belki de bir asır öncesinde bu törenlerden birine şahit olmuş Thomas Young gibi ben de, bu törenlerde kadınların öne çıkmasından, özellikle de ritüelleri yaşlı kadınların yerine getirmesinden etkilendim. Siyahi Karayip kadınlarının ölüm ayinlerine katılımı ve bu katılımın öneminden bahseden aşağıdaki anlatı Belize’deki tecrübelerime dayandırılmıştır.

BELİZE’DE SİYAHİ KARAYİPLİLER

Siyahi Karayip halkının açıkça Afrikalıların soyundan olduğu halde bir Kızılderili dili olan Karayip’i konuşmaları gerçeğini burada

açıklamanın çok zor olduğu sıra dışı bir tarihi vardır. İlk Siyahi Karayipliler 19. yüzyılın başlarında Belize'ye giriş yaptılar. Bugün Belize'de birkaç yüz kişilik köylerin ve birkaç bin kişilik kasabaların altı yerleşim birimi bulunmaktadır. Siyahi Karayip yerleşenlerinin ellisinden ziyadesi en kuzeyde, Karayip Denizinin kıyı şeridinde ve kumsal sahilleri boyunca yerleşmişlerdir. Yaklaşık seksen bin kadar Siyahi Karayipliler de Belize, Guatemala, Honduras ve Nikaragua'daki topluluklarda yaşamaktadırlar.

Belize'de Siyahi Karayip köyleri sosyal yaşamdan uzak kırsal bölgelerdir; fakat burada yaşayan halk köylü değildir. Günümüzde, bahçe işleri nispeten az bir yiyecek ya da geliri karşılamaktadır. Bazı erkekler koruluklar yakınında çalışır ve düzenli olarak çalıştıkları yere evlerinden gidiş geliş yaparlardı. Diğer birçok erkek ve genç kadın da memleketin dört bir tarafında vasıfsız işçi olarak çalışırlar ve evlerine arada sırada gidebilirlerdi. Siyah Karayip köylerinde yaşayan yaşlı insanların çoğu da ya fiziksel yetersizliklerinden ya da kadınların durumunda olduğu gibi emek piyasasındaki yaş ayrımından dolayı iş bulamayan kadın ve erkeklerdi. Belize yönetimi, erkek işçilerin azlığından dolayı zorunlu bir emeklilik yaşı getirmemişlerdir; bu yüzden de erkek işçiler fiziksel güçleri olduğu sürece iş bulabilirler. İstihdam edilenlerden bazıları altmışında hatta yetmişindedirler. Kadınlar, için özellikle de yaşlı kadınlar için, gitgide daha az iş imkânı bulunmaktadır. Kırk ya da elli yaşından sonra Siyahi Karayipli kadınlarının düşük ücretli ev işleri dışında düzenli herhangi bir işi elde etmeleri son derece zordur. Birçok yaşlı kadın da eğer evli ise kocalarının ya da varsa yetişkin çocuklarının desteğine tutunmak zorundalar. Evlilik ilişkileri zayıf olmasına rağmen Siyahi Karayip halkı arasında ebeveyn-çocuk ilişkileri ebedi olarak görülürdü. Bu ilişkiyi ölüm bile sonlandıramazdı. Ölen anne ve babalar özel ya da halka ait adakları çocuklarından ve torunlarından isteyebilirlerdi. Ölünün kızları ve torunlarından daha yaşlı olan kadınlar genellikle diğer yas törenlerinde olduğu gibi bu takdimeleri yerine getirirlerdi.

ÖLÜM VE AYİN

Siyahi Karayiplilerin doğaüstü inanışları çok derin ve karmaşıktır. Köylüler insani olan ve olmayan, yaygın, bölgesel görünüşlü, sayısız ruhlara inanırlar. İnsan olmayan ruhların çoğunluğu yaşayanlara düşmandır. Soydan akraba olan ruhlar yaşayan torunlarına hem zarar verebilir hem de koruyabilirken, yaşayan ile ölü arasındaki etkileşim karşılıklıdır. Eğer yaşayan, ölmüş akrabasını ihmal ederse, onların acı vermesi beklenebilirdi. Onların ölmüş ataları yaralanma, hastalık ve hatta ölüme bile sebep olabilirlerdi. Ve böylesi felaketlere karşı tek koruma ve tedavi ölünün taleplerine gösterilecek ilgidir.

Ölülerin ihtiyaçları halk törenleri aracılığıyla karşılanır. Herhangi bir yetişkinin ölümünden sonra, tamamıyla gerekli sayılan iki tören yapılır. Bunlar Siyahi Karayiplilerin yaşamında önemli bir ritüel ve sosyal durum olan ölüyü gömme ve dokuzuncu gece törenleridir.² Ek olarak üç küçük yas törenleri de yapılabilir. Bunlar ölenin yakın akrabası kadınlar tarafından resmi ağıt törenini sonlandıran tagurun ludu, ritüel bir banyo olan amuidahani ve sonradan küçük bir ziyafet töreni için kitlesel toplanmanın gerçekleştirilmesi olan requiem'dir. Ölü tipik olarak bu son iki seremoniyi görülen rüyalar aracılığıyla yaşayanlar tarafından yerine getirilmesini gömülmesini takip eden bir iki yıl içinde istemektedir. Nihayet ruhlar da bazen diğer önemli iki ayin olan şugu ve düğü'yü ister. Ruh bu iki töreni istediğini (şugu-düğü) bir şamanın konuşması aracılığıyla dile getirir. Tablo 3' de görüldüğü gibi onlar bu iki seremoniyi en erken üç yıl içinde, en geç de elli yıl içinde istemektedir.

² Siyahi Karayip Yerlilerinden ölen çocuk ya da bebek için sadece çok sade gece ölüyü bekleme, ölüyü beklerken ziyafet verme, dini merasim için sabahlama ile cenaze törenini yerine getirirler. Onlar için daha ileri derecede yas töreni bulunmamaktadır.

Tablo 3’de listelenmiş olan orta seviyedeki üç tören daha az öneme sahip olanlardandır. Onlar sadece birkaç saat sürer ve bu törenleri bir ya da iki düzine insanın ancak dikkatini çeker ki bunların çoğu da o toplum içinde yaşayan yaşlı kadınlardır. Bu törenler, diğer Siyahi Karayip topluluklarını da içine alan daha heterojen ve daha geniş kalabalıkların ilgisini çekebilen önemli ritüellere göre daha az harcamayı gerektiren törenlerdir. Birkaç yüz kadın ve erkek dokuzuncu gece törenine ve düğü’ye katılabilir. Birbirleri ile kıyaslanamayacak kadar farklılıklara sahip olmalarına karşı bütün ağıt ve yas törenleri **yaşayanların korunması ve ölünün tatmin olması** amacını taşır. Fakat törenlerin genel ortam ve havası sadece ağırbaşlılık değildir. Onlar yaşayanlarca hoşlanılıp zevk alınan festivaller olduğu kadar ölülerin de hoşnut olduğuna inanılan festivallerdir. Yas törenleri aynı zamanda bir meşguliyettir. Hazırlıklar için bazen birkaç kadının bazen de onlarca kadının çabalarına ihtiyaç duyulur.

YAS TUTMA İŞİ

Kadınların feryat ve ağlama çığlıkları herhangi bir Siyahi Karayip köyünde bir ölünün varlığına ilk genel işarettir. Ölünün akrabası kadınlar ölümü duyar duymaz acıyı gösterme geleneğini başlatırlar ve bu ağlama töreni aralıklarla ertesi günü ölü gömülünceye kadar devam ederler. Ölü anısına verilecek ziyafet için hazırlıklar hemen hemen bu adet üzerine başlar. Gönüllü olarak yaslı aileye yardım edecek toplumun kadınları şölende sunulacak yiyecekleri hazırlamaya başlarlar.

TABLO 3.
ÖLÜM RİTÜELLERİNİN SIRASI

Ritüel	Zamanı
<i>Beluria</i> (Uyanış) ve abunahani (Gömülüş)	(Ölü için verilen ziyafet): Zorunlu olarak ölümün ilk 48 saati içinde yapılır.
<i>Arisaruni</i> (novenan) ve <i>beluria</i> (Dokuzuncu gece töreni)	(Novanan): Zorunlu olarak ölümden sonraki 2-3 hafta içinde yapılır.
<i>TagurunLudu</i> (Yas töreninin sonu)	Zorunlu olarak eşin ya da anne ve babanın ölümünden 6 ay ya da 1 yıl sonrası yapılan yasdır.
<i>Amuidahani</i> (Ruhun yıkanması)	Eğer istenmişse zorunludur; genellikle ölümünün birkaç yılı içinde yapılan törendir.
<i>Helemeserun Hilana</i> (Ölünün ruhu için okunan dua ve ilahi-Komünyon Ayini sonrası tutulan oruç)	Eğer istenmişse zorunludur; genellikle ölümün birkaç yılı içinde yapılan törendir.
<i>Chugu</i> (Ölünün beslenmesi)	Eğer istenmişse zorunludur; ölümden 10 yıl sonra fakat 50 yıldan önce yapılan törendir.
<i>DÜĞÜ</i> (Ölü için şölen):	Eğer istenmişse zorunludur; ölümden 10 yıl sonra fakat 50 yıldan önce yapılan törendir.

Yaşlı kadınlardan birkaçı gömülmek üzere ölüyü özel olarak hazırlamaya çalışırken, birkaç erkekte tabutu aceleyle inşa ederler. Karanlık çöktükten sonra ölüyü bekleme nöbeti başladığında tabut bitirilmiş ve evin salonunda yerini almıştır. Erkekler, kadınlar ve

çocuklar cenazeyi görmek için buraya gider ve yetişkinlerin çoğu ölünün geçmişte ne değerli işler yaptığını anlatmak için oradan bir süre ayrılmayı beklerler. Erkekler kısa, kolay anlaşılır şekilde konuşurlarken kadınlar ağlamaklı ve uzun uzun konuşurlar. Kadınlar ağlaşırken ölüyü övüp metheder ve ölümün acısından dolayı yas tutarlar.

Şölen başladığında insanlar bir araya gelirler. Bazı erkekler birlikte otururlar ve durum değerlendirmesi yaparlar; diğerleri sohbet ederler. Kadınlar sessiz olarak kendi aralarında konuşurlar ya da yiyecek ve içki dağıtımına yardım ederler. Kadınların etrafta dolaştırdıkları içkinin miktarına bağlı olarak kalabalığın sayısı ve coşkusu artar. Gecenin geç vaktinde birkaç adam Siyahi Karayip toplumlarında bu tür toplulukların vazgeçilmezi olan ve geleneksel dans için müzikal arka planı sağlayan tahtadan bir sandık şeklinde yapılmış davulu çalmaya başlarlar. Her yaştan kadın ve erkek bu danslara katılırlar. Eğer şölen içki ve yiyecek sunusu yönünden zenginse orada bulunanların çoğu gece boyunca kalırlar. Yiyecek ve içecek az ve insanların çoğu akşamın ilk saatlerinde ayrılmış olsalar bile, yaşlı kadınlar ölünün yanındaki gece nöbetini şafak söküne kadar sürdüreceklerdir.

Ertesi gün insanlar kilisede dua etmek için kısa süreliğine toplanır. Ondan sonra kadın alayı, çocuklar ve birkaç adam tabutu ve tabut örtülerini defin mahalline taşıyan erkekleri yavaş yavaş takip edip mezarlığa ulaşırlar. Mezarlıkta onlar tabutu mezara indirirken ölünün akrabası kadınlar yeniden ağıta, saçlarını başlarını yolmaya başlarlar. Kadınların birkaçı üzüntünün etkisiyle fenalaşır. Orada bulunan diğer kadın ve erkekler psikolojik yönden fenalaşan o kadınlara destek olurlar ve onların defin mahallinden uzaklaşmalarına yardımcı olurlar.

Birçok durumda, ölü için dokuz gün boyunca sürecek ibadetler (novena), defin işlemlerinden sonraki birinci ya da ikinci cuma başlatılır. Bu Roma Katolik geleneği ile, dualar sayesinde ölünün dokuz günlük süre içinde ruhun dinlenmesi garantiye alınır ve ölü bu

süre sonunda yaşayanlardan ayrılır. Her gün akşam karanlığından hemen önce on-onbeş yaşlı kadın dokuzuncu gün ölü için törenin yapılacağı evde dualar söylemek için toplanırlar. Bu tören ibadetlerine rehberlik edecek kişi erkek ya da kadın olabilir. Ancak bu ibadetlerdeki iletişim dili olan İspanyolca'yı bilmeli hatta akıcı bir biçimde konuşmalıdır.

Siyahi Karayipliler “kadın veya erkek ölü” için veda partisinin bir türü olarak açıkladıkları dokuzuncu gece şöleninde eğer ölü öbür dünyaya uygun bir şekilde uğurlanmamışsa, gömüldükten üç gün sonra yeniden dirilip amaçsızca etrafta dolaşarak yaşayan insanlara sıkıntı vereceğine inanılır. Ağıt için hazır bulunan yaşlı kadınların çoğu dokuzuncu gece şöleninin Cumartesi gününde yiyeceklerin hazırlanmasına yardım ederler. Onlar akşam olmadan işlerini bitirir ve ondan sonra evin içinde akşam sekizde, gece yarısında ve ertesi günün sabahında tan yeri ağarırken düzenlenen son dualara katılırlar. Evin dışında bulunan erkekler ve kadınlar gece boyunca devam eden festivalde yapılan geleneksel danslara katılır, şarkı söyler, mutlu olup eğlenirler. Gece yarısı dualarından sonra da kadınlar hazırlamış oldukları yiyecekleri servis ederler. Önce gece yarısı duaları için ev içinde bulunan halk, ondan sonra evin dışındakiler ölü için sunulan tören yemeklerinden yerler. Kadınlar gece boyunca içki de dağıtırlar. Şafak vaktinin dualarından sonra ölünün kadın akrabaları son kez bir ayrılık gözyaşları dökerken mihrabı gözyaşına boğarlar. Bu aynı zamanda dokuzuncu gece şöleninin sonuna işarettir.

Bu arada ölünün yakını olan kadınlar ne danslara ne de festivallere katılabilirler. Yalnızca kadınlar için ayarlanmış resmi yas törenlerinin bir parçası olarak, onlar renkli kıyafetler yerine daha koyu renk kıyafetler giyerek kendilerini eğlenceden uzak tutarlar. Ölünün ardından resmi yas süresi kadının ölüye yakınlığına bağlı olarak altı aydan bir seneye kadar uzamaktadır.

Tagurunludu: “Yas elbisesini çıkarma” anlamına gelen Tagurunludu, bu törenlerin son bulmasının bir işareti olan ayındır.

Yas töreninin bitmesinden bir gün önce kadınlar yiyecek hazırlıklarında bulunurlar. Şafak sökmeden kısa süre önce, kadınlar kısa dualar için kiliseye giriş yaparlar. Yaşlı kadınlardan bir grup ve belki de birkaç yaşlı erkek onlara eşlik ederler. Duaların bitiminden sonra kalabalık kiliseden ayrılır ve yasçı kadınların törensel banyo ritüelini izlemek üzere sahilde toplanırlar. Yasçı her bir kadının denize doğru birlikte yürümek için seçtiği bayan bir arkadaşı vardır. Bütünüyle giyinik halde olan çiftler kol kola kıyıya vuran büyük dalgaların arasından sığ suda yürürler. Yas tutan kadınların tam üç kez tamamıyla suya batıp çıkmaları için onlara refakatçileri yardım ederler. Üçüncü suya dalıp çıkmadan sonra denizden çıkarlar ve evin yolunu tutarlar. Yasçı kadınların her biri kapı eşiğinde eve girmek üzere beklerken diğer kadınlar onların ıslak elbiselerini çıkarmak için arkadan kavrayıp tutarlar. Ani bir çekişle ıslak elbiseleri çıkarırlar ve ağıtçı kadınlar kendilerini halkın bakışlarından koruyan etraflarını sarmış kadınlar arasında iç giysilerini çıkararak, giyinmek üzere başka bir odaya giderler. Yas elbiselerini aynı şekilde çıkaran diğer akraba kadınların hepsi parlak renkli, yeni elbiseler giyer, süslü takı ve mücevherat takıp takıştırır ve kendilerini ölen akrabalarından sonra ilk kez süslemiş olurlar. Aynı odanın içinde kadınlar küçük bir yiyecek tabağı ve biraz içkiyi yanan bir mumun yanına bırakarak ölünün ruhuna sunmuş olurlar Evin salonunda birkaç kişi önce yiyecek servisine sonra da içki servisine başlar. Bu servis orada toplanmış olan yirmi ya da otuz yaşlı kadınlara yapılır. Onlar yeme törenini bitirdikten sonra kendi özel besteledikleri “Abaimahani” şarkılarını söylemeye başlarlar Evin dışından da kalabalık bir izleyici topluluğu bu törende hazır bulunmaktadır.

Muhtemelen yas törenlerinin bitiminden önce, ölü, bir akrabanın rüyasına gelerek banyo yapmayı talep edebilir. Banyo ritüeli ihtiyacı bir akrabanın düşünde bir eksilme meydana getirmiş olabilir. Gelecek dünyaya yolculuk uzun ve zordur; bu yüzden ölülerin ruhları bir banyo suyuyla dinlenmeyi arzulamış olabilir. Amuidahani bu isteğe cevap vermek için yapılır. Törenden bir gün önce ölünün yakınlarından birkaç kadın gerekli yiyeceği hazırlar.

Ertesi gün, şafak karalığından önce, ölen erkek ya da kadının yaşadığı evde küçük bir grup insan toplanır, onların bazıları ölenin çok yakın akrabalarıdır; diğerleri ise bu olayla ilgilenen yaşlı kadınlardır. Bir mezarı temsil eden derin olmayan bir çukur hazırlanarak kadın ve erkeklerin her biri sırayla oraya su dolu bir kovayı boşaltırlar. Uygun akraba terimleriyle hitap ederek sadece şöyle derler: “Banyonuz için su buradadır.” Ondan sonra içlerinden bir kısmı çukuru kumla doldururken bir kısmı da tören için hazırlanmış olan yiyecek ve içkileri diğerlerine dağıtmaya başlarlar. Bunu Abaimahani şarkıları ve festival dansları takip eder. Evdeki kadınların takdime için hazırlanmış oldukları yiyecekler ve içkiler ruha bir sunu olarak yanan mumların hemen yanına bırakılır.

Önceki tören gibi, eğer ölü rüyada istemişse ağıt için birkaç kişilik grup bir araya gelir. Bu olaydan sonra yaşlı kadınlar, bazen de birkaç yaşlı erkek bu toplantıyı ayarlayan kadının evinde toplanırlar. Ondan sonra küçük bir tören olarak kabul edilen ekmek ve içki servisi yapılır. Kadınlar genellikle anılardaki şarkıları bir müddet söyledikten sonra muhtemelen bu aktiviteye diğer geleneksel şarkılar ve danslar da ilave edilir. Evin arka odalarının birinde küçük yiyecek ve içki takdimesi yanan bir mumun yanında ruh için hazır halde öylece durmaktadır.

Şugu ve Dügü uygulamalarının çoğu detaylarında önceden tahmin edilen seremonilerden farklıdır; Fakat diğer seremonilerde olduğu gibi yaşlı kadınların rolü büyüktür ve törenin odak noktası tek bir ruhtur. Çoğu zaman şugu ve düğünün donanımlı takdimelerinde birçok şanssızlık olur. Bir kişi ya da akrabaların bir kısmı ciddi hastalıktan yatağa düşer ya da bazı kronik hastalığa uğrarlar. Etkilenen kişi ya da kişiler genel itibarıyla yetişkindir ve erkekten daha çok kadındırlar. Sadece bir şaman bu talihsizlikten sorumlu olan özel atayı teşhis edebilir. Bunu belirledikten sonra, şaman ruhun arzusunun ne olduğunu belirlemeye çalışır. Şamanların hem erkek hem de kadın olmasına karşılık bu şamanlar Belize’de yaşları kırk yaşın üzerinde yetişkin olgun kadınlardır.

Şugu duanın ve yiyeceğin özenle hazırlanmış takdimesi olan bir günlük olaydır. Başından sonuna kadar bir gün boyunca şaman dualara öncülük yaparak onları Tanrı'ya, Meryem Ana'ya, İsa'ya ve acıyı veren ataya iletir. Kadınlar genellikle acı çeken kişinin evinde sunuyu sunmak üzere yiyecekleri hazırlarlar. Sunular sabahleyin masalara kurulmuş olan ve ruhların yemesi için bütün gün boyunca bırakılan sebzeler, meyveler, ekmek, et ve balık takdimeleridir. Topluluktaki diğer yaşlı kadınlar getirdikleri küçük takdimelerle torunlarını ve çocuklarını temsil ederler; bu genellikle kendi atalarına sunmak için olan tek bir tabak yiyecek olur. Şugu davulsuz, danssız gürültüsüz bir olaydır. Müzik yaşlı kadınların söyledikleri anı şarkılarıyla sınırlandırılmıştır.

Bütün yas törenleri bazı festivalleri zorunlu kılmaktadır. Festival, yaşayan kişiler arasında yiyecek ve içecekleri paylaşmak ve genellikle ölümlere yiyecek ve içecek takdimesinde bulunmaktır. Küçük törenlerle büyük törenlerin bazılarında yiyecekler gayet basittir: ekmek, kahve ve içki. Fakat düğü hem festivalin uzunluğu bakımından hem de israf açısından diğerlerini geçmektedir. Üstelik düğü diğer ritüellerin aksine sıradan bir evde olmaz, tapınakta olur ve atalara ait ruh yeni bir tapınak inşa edilmesini isteyebilir. Tören için hazırlıklar bazen bir yıla yetecek kadar iş çıkarabilir. Her zaman yaşlı bir kadın olan organizatör, gerekli birikimi ve yiyeceği düğü için toplar: Domuz, çok sayıda manyok ekmeği, düzinelerle tavuklar, tonlarca rom ve diğer muhtelif temel ihtiyaçlar. Bu yiyeceklerin küçük bir parçası ruha sunulur ve geri kalanı ya gömülür ya da denize atılır. Töreni düzenleyenler yiyeceklerin büyük bir bölümünü yaşayanlar arasında pay edip dağıtır. Yiyeceklerin bir kısmı da davulculara ve bu özel ayine yiyeceklerin hazırlanması ve sağlanması için yardım edenlere bir hediye olarak verilir. Geri kalanını da kadınlar pişirir ve düğüdeki dansçılara servis ederler.

Düğü tipik olarak üç gün üç gece boyunca sürer. Bir kaç yaşlı kadın her gün yiyecek hazırlar; geceler boyunca danslar, yemeler ve içmeler sürdürülür. Bu festival nitelikleri düğünün ciddi amacını

anlaşılmaz hale getirip örtmez. Şugu gibi onun ifade edilmiş amacı, atanın canlıya acı verişini dindirmektir. Ata onur konuğudur; bu yüzden de yiyeceklerin takdimesi ve dans atayı ödüllendirmek ve dolayısıyla acı çeken kişiyi tedavi etmek amacıyla yapılır.

Ölünün diğer ruhları da düğüye, onuruna törenin düzenlendiği atanın üzerine katılırlar. Bu misafir ruhlar, kendi atalarından gelen küçük de olsa takdimelere gereksinim duyarlar. Onları ihmal etmek gelecek talihsizliklere davetiye çıkarmaktır. Küçük ikramlar hazırlayan yaşlı kadınlar, onların yaşayan akrabaları ve ataları arasında ara bulucu olarak hizmet ederler.

Kadınlar tipik olarak tapınakta şarkıcı ve dansçılar olarak erkeklerden sayıca bire on oranda üstündürler. Her bir düğü gecesinde ataları teskin etme adına sekiz ya da daha fazla dans sergilenir. Şamanların öncülüğünde, davulcuların eşliğiyle dans eden kadınlar, ölünün cinsiyetine bakılmaksızın 'Büyük annem' anlamına gelen "Nagütu" diye isimlendirdikleri ruhlara şarkılar söylerler. Kızgınlığı yatıştırma dansı arasında, onlar bir taraftan şarkılar söylerken diğerleri de düğüye özel dansları uygularlar. Gece yarısında onlar yiyecek paylaşmak için dururlar. Ve ondan sonra şarkı söylemeye devam ederler ve danslar gün ağarınca kadar sürer.

Ataların ruhlarına ilişkin düğünün en belirgin özelliği genellikle sabahın erken saatlerinde meydana gelmesidir. Davulcular ve dansçıların çoğu dinlenmek için kısa süreli ara verdiklerinde bile misafir ruhların etkisine girmiş bir ikisi dansa devam eder. Bunlar genelde kadındırlar. Davulcuların dışında çok az adam ve töreni düzenleyenlerden bazıları da onlara katılırlar. Bazı erkekler atalarına karşı kendilerini temsil etmeleri konusunda kadın akrabalarının güvenilir olduklarını söylerler. Çoğu erkekler oraya girmek ve dans etmekten daha çok tapınak dışında beklemeyi seçerler. Gece boyunca tapınakta kalan kadınların aksine, tapınağa girmeyen çok az erkek nadiren bir iki saatten fazla burada kalıp beklerler.

YAŞLI KADINLAR VE AYİN

Yaşlı kadınlar Siyah Karayipin bütün ölüm törenlerindeki birçok önemli olayda yer alır. Onlar olaylara uzmanlık yapar, işlerin büyük çoğunluğunu hazırlar ve organize ederler. Belli ayinlerde akrabalarını temsil ederler. Çoğu seremonilerde şarkıcılar ve dansçılar olarak da baskındırlar. Şaman ya da sıradan kişiler olsalar bile çeşitli törenler hakkındaki bilgilerinden dolayı törenlerle ilgili birer danışman gibi sürekli arananlar genellikle kadınlardır.

Törenselleşmiş işlerde yaşlı kadınların baskın olmasının nedeni kadınların kendileri de dâhil Siyah Karayip'in sadece kişisel terimlerle açıklanabilecek kendine özgü şeyleridir. Ölüm ritüellerine herhangi bir kimsenin katılabileceğinde ısrarlı oldukları halde onlar özellikle yaşlı kadınların orada yalnız olarak daha büyük bir etkiyi oluşturduğunu söylemektedirler. Ancak onlar bu ilginin sebebinin yaşlı kadınların evde daha az yapacak işlerinin olması olarak açıklamazlar.

Hiç kimse yaşlı kadınların törenler için daha fazla zamana sahip olduklarını ileri sürmez ve aksine çoğu aktif kadınlar aile ile ilgili ciddi sorumluluklara sahiptirler.³ Üstelik Siyahi Karayip Yerlileri yaşlı kadınları genç kadınlara nispeten daha temiz ya da manevi olarak daha iyi de görmezler.. Ay hali gören kadınların özellikle törenlerde ve genelde umumi toplantılardan kaçınmakla yükümlü oldukları doğrudur. Fakat çoğu kızlar bu her ayki kısıtlamayı önemsemezler ve aybaşı olduklarında onların sadist ruhları cezp etiklerine dair düşüncelerle alay ederler. Daha da önemlisi, onlardan çok azı, ay halinde olmasalar bile dokuzuncu gece dini merasimi için sabaha kadar beklemenin dışında ağıt törenlerine de katılmayı seçerler.

³ Çoğu yaşlı kadınlar diğer bölgelerde çalışan anne babaların çocuklarına bakarlar. Böylece çocukların hayatları bölünmeden bir aile içinde büyütülmüş olurlar.

Bir kural olarak kadınlar, annelerinin aşırı bitkin düşmeleri veya ölümü sebebi ile bu işi yapmayı bıraktıklarında, törensel yaşama katılmaya başlarlar. Bu katılım onlar menopoza ulaştıktan önce ya da sonra yani kırklı yaşların ortalarında ya da sonlarında olabilir.

Kadınların yas ayinlerine katılmaya başladıkları özel bir yaş yoktur, fakat onların bu törenlere ilgilerinin yaşları ile doğru orantılı olduğu görülmektedir. Çoğu genç kadın bu ayinlerin gerekliliği konusunda şüphe içindedirler. Bu yüzden bu ayinlere çok az ilgi gösterirler ve anneleri ya da büyükannelerinin sahip oldukları bilgi ve beceriden yoksunlardır. Genç kızlar ve erkekler tapınak dışından törendeki daha yaşlı kadınların dansını seyrederken ve “dügü” süresince rutin olarak söylenen şarkıları dinlerken törenin gidişatından ve ilahilerin sözlerinden bir şey anlamadıklarını kabul ederler. Bunun zıddına, yaşlı kadınların çoğu ölüm ritüellerinde gerçekleştirilenlerin sıkı savunucularıdır. Onların kendi uzmanlık ve inançları, törenleri arada sırada gözlemlemek suretiyle yıllar içinde yavaş yavaş gelişmiştir. İlk başlarda şüphe içinde olmalarına rağmen yıllar sonra şamanların yönettikleri törenlerle etkili tedaviler gördüklerini açıklamışlardır. Çünkü törenlerde sayısız olaylara ikna edici biçimde şahit olmuşlardır; ya da bizzat kendileri yaşamışlardır.

Gittikçe artan bu kanıtlar, şimdi kendi evlatlarını sorguladıkları gibi onların da bir zamanlar sorguladıkları şeylerin aslında doğru olduğu konusunda onları ikna etmiştir. Bu kişisel deneyimlerle, kadınlar yaşlandıkça ayinlerin önemi konusunda git gide daha fazla ikna olurlar. Siyah Karayip yaşantılarının bütün örnekleri ve özellikle kuşaklar arasındaki bağ ölüm törenlerinde ilgi görmek için yaşlı kadınların bir ön hazırlığı gibi görülebilir. Kadınların kişisel durumları değiştikçe, çocukları büyüdükçe, ebeveynleri öldükçe ayinler daha büyük anlam içermeye başlar. O artık törenlerde kendisini gösterebilmek için annesine bağlı değildir; kendisini, çocuklarını ve torunlarını kendisi temsil eder.

Üstelik önceden onun annesinin olduğu gibi yaşlandıkça kızlarının ve erkek evlatlarının desteğine bağımlı olur. Ve onları

destekleri için zorlayacak bir yasa da yoktur. Onu ahlaki olarak talep eder. Kadınlar bu duyguyu güçlendirmek için onların en iyisini yapar. Siyah Karayip için ahlaklı biri her türlü hallerde akrabaya yardım etme yükümlülüğüne saygılı, cömert ve sorumlu kişidir. Ahlsız kişi ise eli sıkı ve ihmalcidir. Anne olan bütün kadınlar çocuklarına paylaşmanın ve cömertliğin geleneksel bütün değerlerini aşılarlar; çok küçük yaşlarda bile çocukların paylaşmayı reddetmeleri cezalandırılır. Hayatlarının sonunda kız ve erkek evlatları büyüdüğüde kadınlar bu değerleri gösteren kamusal törenleri organize ederler. Ölüm törenlerinin çoğunda yaşayan atalarına sunularda bulunurlar. Onlar somut biçimde yaşça büyük olan ölmüş iyi insanları için ilgilerini hiç kesmezler.

Törenlerinden ikisi hugu ve düğü yaşça büyük akrabalara ölümlerinden sonra bile ihmalin cezalandırıldığını gösteren törenlerdir.. Yaşlı kadınların atalarına bağımlılıklarının, kendileriyle ilgisini bilinçli olarak anlayıp anlamadıkları kuşkuludur. Fakat onlar belli ki genç erkek ve kadınlara göre ayinleri daha anlamlı bulmuşlardır. Yaşlı kadınlar için geleneksel değerler yaşamı anlamlı sürdürmeyi gösterir ve bu yüzden törenlerde onlara gösterilen büyük ilgi çok az kişiyi şaşırtır.

Yaşlı kadınlar ölüm törenlerine katılmak için pratik olan bir nedeni bilinçli bir şekilde yerine getiriyorlar. Onlar tören faaliyetine katılma nedenini olarak yetişkin çocuklarının kendilerine sağladıkları ekonomik desteğe karşılık onları koruma altına alma olarak düşünürler.

Çelişkili olan şey yaşlı kadınların ekonomik bağımlılığının bu törenlere sadece ilgi duymalarına değil aynı zamanda onların organize yetisine de yardım etmesidir. Sadece bu yaşlı kadınlar, her zorluktaki gösterişli ve pahalı törenleri aşamalandırmak için ekonomik ve insani kaynaklara sahiptirler. Onların emek piyasasına kabul edilmeme gerçeğine rağmen, yaşlı kadınlar büyüyen çocuklarından yardımlara hak kazandıklarından dolayı yetişkinlerden daha fazla ekonomik kaynaklara potansiyel olarak

sahiptirler. Bütün bu törenler oldukça masraflıdır. Bazen bir erkek ya da tek bir ev halkı bu masrafı karşılamada yetersiz kalır. Daha yaşlı kadınlar genellikle durumu sorumluluk olarak kabul ettiği zaman, masraflar töreni düzenleyicinin kızları ve oğulları arasında bölünür. Yaşlı kadınlar aynı zamanda önemli törenler için gerekli olan insan kaynağına sahip olurlar. Daha sonraki önemli törenlerde kadınların ortak çalışması mütakabiliyet esası üzerine kurulmuş olur. Böylece diğerlerinin organize ettikleri işlere yardım eden yaşlı kadın gelecekte bir yas törenini organizeye ihtiyaç duyduğunda onların kendilerine yardım edeceklerini umabilir. Kadınlar aralarında ortak zorunlulukların dayanıklı ve ayrıntılı bir haberleşme ağını yaratmaya çalışırlar ve onlar gerekli gördükleri zaman bu haberleşme ağı üzerinden hareket ederler.

Siyah Karayıplilerin ölüm törenlerinin kapanışında da yaşlı kadınların önemini açıklayabilecek kültürel bir kural olmamasına karşın tekrarlamalar yerine getirilir. Uygun olan nitelikli kadın ve erkeklerin neredeyse hepsi ölüm törenlerinde yerini alır. Gerçek şu ki, özellikle yaşlı kadınların büyük bir bölümü ideolojik olmayan nedenlerle törenlere katılmayı seçer. Kadınların ömür boyu ev bekçiliği rolleri, sonraki yaşamlarında etkileyici derin ekonomik bağımlılıkları, kendi anneleri öldüğünde yapılan törenlerde aile temsilciliğini kaybetmesi ve yaşlı kadınların az çok yetenek sahibi olanlarının- bu aktivitelere katılmalarına neden olmaktadır. Sosyal durum her yerde kişisel deneyimleri şekillendirir, bireylerin algılarını renklendirir ve birçok toplumda erkek ve kadını veya yaşlı ve genci farklı yollarda etkiler. Siyah Karayıpliler arasında, yaşlı ve gençlerin ya da kadın ve erkeklerin farklı yaşamsal deneyimleri ve algıları törensel faaliyetlerin örneklerinde ortaya konulmuştur.